

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria B

Warszawa, dnia 15 stycznia 2016 r.

Pozycja 21

POSTANOWIENIE

z dnia 8 stycznia 2016 r.

Sygn. akt Ts 329/15

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Stanisław Biernat – przewodniczący i sprawozdawca
Małgorzata Pyziak-Szafnicka
Stanisław Rymar,

po wstępnym rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym skargi konstytucyjnej M.Sz. w sprawie zgodności:

art. 96 § 3 ustawy z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń (Dz. U. z 2015 r. poz. 1094, ze zm.) w związku z art. 78 ust. 4 ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. – Prawo o ruchu drogowym (Dz. U. z 2012 r. poz. 1137, ze zm.) z art. 2, art. 31 ust. 3, art. 42 ust. 2 i 3 oraz art. 47 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,

p o s t a n a w i a:

odmówić nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej.

UZASADNIENIE

W skardze konstytucyjnej wniesionej do Trybunału Konstytucyjnego 7 października 2015 r. (data nadania) M.Sz. (dalej: skarżący) wystąpił o stwierdzenie, że art. 96 § 3 ustawy z dnia 20 maja 1971 r. – Kodeks wykroczeń (Dz. U. z 2015 r. poz. 1094, ze zm.; dalej: k.w.) w związku z art. 78 ust. 4 ustawy z dnia 20 czerwca 1997 r. – Prawo o ruchu drogowym (Dz. U. z 2012 r. poz. 1137, ze zm.; dalej: prawo o ruchu drogowym) w zakresie, w jakim kryminalizują „niewskazanie przez właściciela lub posiadacza pojazdu na żądanie uprawnionego organu, komu powierzył pojazd do kierowania lub używania w oznaczonym czasie, w sytuacji gdy 1) takie wskazanie narażałoby tę osobę na odpowiedzialność karną za inne wykroczenie drogowe jako kierującego pojazdem, 2) takie wskazanie narażałoby osobę najbliższą dla właściciela lub posiadacza pojazdu na odpowiedzialność za inne wykroczenia drogowe, ponieważ to osoba najbliższa dla właściciela lub posiadacza pojazdu była kierującym pojazdem, 3) skierowane żądanie było tzw. żądaniem alternatywnym”, są niezgodne z art. 2, art. 31 ust. 3, art. 42 ust. 2 i 3 oraz art. 47 Konstytucji.

Skarga konstytucyjna została wniesiona w związku z następującą sprawą. Skarżący został obwiniony o to, że w okresie od marca 2014 r. do października 2014 r. jako współwłaściciel pojazdu wbrew obowiązkowi nie wskazał funkcjonariuszowi Straży Gminnej w N., komu powierzył do kierowania pojazd we wrześniu 2013 r., którym to pojazdem popełniono

wykroczenie polegające na przekroczeniu prędkości, tj. o czyn z art. 96 § 3 k.w. Wyrokiem z lutego 2015 r. Sąd Rejonowy w P. uznał skarżącego za winnego zarzucanego mu czynu i na podstawie tego przepisu wymierzył mu karę grzywny. Wyrokiem z czerwca 2015 r. Sąd Okręgowy w W. (dalej: Sąd Okręgowy w W.) utrzymał w mocy zaskarżony wyrok sądu pierwszej instancji. Powyższe orzeczenie, wraz z uzasadnieniem, zostało doręczone pełnomocnikowi skarżącego 7 lipca 2015 r.

Zdaniem skarżącego, w sprawie, w związku z którą wniósł skargę do Trybunału, zakwestionowane przepisy naruszyły jego prawo do obrony, a także zasady domniemania niewinności oraz zaufania obywateli do państwa i prawa przez to, że przerzucają ciężar obowiazku ustalenia sprawcy wykroczenia drogowego na obwinionego. Jak podniósł skarżący, ustalenie sprawcy następuje zatem przez „wymuszenie” na nim wskazania siebie albo innej osoby jako kierującego pojazdem, pod groźbą uruchomienia postępowania z art. 96 § 3 k.w.

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

Skarga konstytucyjna to sformalizowany środek ochrony konstytucyjnych wolności i praw. Jej merytoryczne rozpoznanie jest uzależnione od spełnienia warunków określonych w art. 79 ust. 1 Konstytucji, a doprecyzowanych w ustawie z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. poz. 1064, ze zm.; dalej: ustawa o TK).

Skarżący zakwestionował zgodność z Konstytucją art. 96 § 3 k.w. w brzmieniu: „Tej samej karze podlega, kto wbrew obowiązkowi nie wskaże na żądanie uprawnionego organu, komu powierzył pojazd do kierowania lub używania w oznaczonym czasie”, w związku z art. 78 ust. 4 prawa o ruchu drogowym, który stanowi: „Właściciel lub posiadacz pojazdu jest obowiązany wskazać na żądanie uprawnionego organu, komu powierzył pojazd do kierowania lub używania w oznaczonym czasie, chyba że pojazd został użyty wbrew jego woli i wiedzy przez nieznaną osobę, czemu nie mógł zapobiec”.

Jako podstawę skargi skarżący wskazał art. 42 ust. 2 i 3 w związku z art. 47, art. 31 ust. 3 i art. 2 Konstytucji.

Zgodnie z art. 77 ust. 3 pkt 4 ustawy o TK Trybunał podejmuje postanowienie o odmowie nadania dalszego biegu skardze, jeżeli wydanie orzeczenia jest zbędne. Taki stan rzeczy ma miejsce, gdy zaskarżone przepisy były już przedmiotem kontroli zgodności z Konstytucją w innej sprawie rozpoznawanej przez Trybunał (zob. na tle art. 39 ust. 1 pkt 1 poprzednio obowiązującej ustawy z 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym, Dz. U. Nr 102, poz. 643, ze zm. postanowienia TK z: 3 października 2001 r., SK 3/01, OTK ZU nr 7/2001, poz. 218; 25 listopada 2002 r., SK 30/01, OTK ZU nr 6/A/2002, poz. 88 oraz 27 lutego 2013 r., SK 47/12 OTK ZU nr 2/A/2013, poz. 23). Trybunał Konstytucyjny stoi przy tym na stanowisku, że konieczność uwzględniania określonej w ustawie o TK przesłanki zbędności wydania orzeczenia uwidacznia się na każdym etapie postępowania inicjowanego skargą.

Mając powyższe na uwadze, Trybunał stwierdza, że merytoryczne rozpoznanie analizowanej skargi konstytucyjnej jest zbędne, gdyż kwestionowane przez skarżącego przepisy były już przedmiotem orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego.

W wyroku z 12 marca 2014 r. (P 27/13, OTK ZU nr 3/A/2014, poz. 30) Trybunał orzekł, że art. 96 § 3 k.w. jest zgodny z art. 2 Konstytucji oraz nie jest niezgodny z art. 42 ust. 1 Konstytucji. Wprawdzie w sentencji tego rozstrzygnięcia stwierdził zgodność z art. 2 Konstytucji jedynie art. 96 § 3 k.w., jednak w rzeczywistości przedmiotem kontroli była norma prawna zdekodowana z art. 96 § 3 k.w. w związku z art. 78 ust. 4 prawa o ruchu drogowym, ten ostatni przepis wyznacza bowiem treść i zakres obowiązku, którego niewypełnienie jest penalizowane jako wykroczenie na gruncie art. 96 § 3 k.w. Trybunał objął więc zakresem orzeczenia także ten fragment powyższego przepisu, który penalizuje – zgodnie z zarzutem

skarżącego w niniejszej sprawie – niewskazanie przez właściciela lub posiadacza pojazdu na żądanie uprawnionego organu, komu powierzył pojazd do kierowania lub używania w oznaczonym czasie w sytuacji, gdy takie wskazanie narażałoby tę osobę na odpowiedzialność karłą za inne wykroczenie drogowe, ponieważ to właściciel lub posiadacz pojazdu był kierującym pojazdem (zob. postanowienie TK z 3 listopada 2015 r., SK 64/13, niepubl.). Z kolei w wyroku z 30 września 2015 r. (K 3/13, OTK ZU nr 8/A/2015, poz. 125) Trybunał orzekł, że art. 96 § 3 w związku z art. 92 § 1, art. 92a, art. 88 k.w. w związku z art. 78 ust. 4 prawa o ruchu drogowym w związku z art. 41 § 1 ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz. U. z 2013 r. poz. 395, ze zm.; dalej: k.p.w.) oraz w związku z art. 183 § 1 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555, ze zm.; dalej: k.p.k.) w zakresie, w jakim – po ujawnieniu przy użyciu rejestrującego urządzenia technicznego przekroczenia przez niezidentyfikowanego kierującego pojazdem dopuszczalnej prędkości, niezastosowania się przez takiego kierującego do znaku lub sygnału drogowego bądź prowadzenia nieoświetlonego pojazdu – przewidują ciążący na właścicielu lub posiadaczu tego pojazdu obowiązek wskazania, na żądanie uprawnionego organu, komu powierzył pojazd do kierowania lub używania w oznaczonym czasie, pod rygorem odpowiedzialności wykroczeniowej, bez możliwości uchylenia się od tego obowiązku w razie powierzenia pojazdu osobie najbliższej, kiedy ta dopuściła się wykroczenia, są zgodne z art. 42 ust. 2 w związku z art. 31 ust. 3, art. 32 ust. 1 i art. 2 Konstytucji, z art. 42 ust. 3 w związku z art. 32 ust. 1 i art. 2 Konstytucji oraz z art. 47 w związku z art. 18, art. 31 ust. 3, art. 32 ust. 1, art. 71 ust. 1 i art. 2 Konstytucji.

W przywołanych wyrokach Trybunał – orzekając, co istotne, w pełnym składzie – podkreślił, że w postępowaniu wykroczeniowym gwarantowane jest zarówno prawo do obrony, jak i stosowanie zasady domniemania niewinności. Odwołując się do treści art. 4 k.p.w., Trybunał wskazał, że „Przepis ten umożliwia zarówno obronę czynną, jak i obronę bierną, którą można określić jako powstrzymywanie się od aktywności, w tym od przedstawiania dowodów czy też od wypowiadania się. Z kolei art. 8 k.p.w. w związku z art. 5 § 1 i 2 k.p.k. statuuje na gruncie wykroczeniowym domniemanie niewinności i zasadę *in dubio pro reo*. Artykuł 20 § 3 k.p.w. w związku z art. 74 § 1 k.p.k. wprowadza do postępowania w sprawach o wykroczenia brak obowiązku dowodzenia swej niewinności oraz brak obowiązku dostarczania dowodów na swoją niekorzyść, a art. 20 § 3 k.p.w. w związku z art. 175 k.p.k. przyznaje obwinionemu prawo do odmowy odpowiedzi na poszczególne pytania oraz prawo do odmowy składania wyjaśnień. Kwestionowane przepisy ani nie wyłączają wskazanych przepisów gwarancyjnych, ani też ich nie modyfikują. Ustawodawca gwarantuje zatem w postępowaniu wykroczeniowym zarówno prawo do obrony, jak i zasadę domniemania niewinności”. Jak orzekł ponadto: „W naszym porządku prawnym nie jest dopuszczalne domniemanie, że właściciel (posiadacz) pojazdu, który nie wskazał, komu powierzył pojazd do kierowania (używania), jest sprawcą wykroczenia polegającego np. na przekroczeniu dopuszczalnej prędkości”. Trybunał podkreślił przy tym, że obowiązek wskazania, komu właściciel (posiadacz) powierzył pojazd do kierowania lub używania w oznaczonym czasie, zabezpieczony sankcją grzywny, jest „istotowo innym obowiązkiem niż obowiązek zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa statutowany przez art. 240 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz. U. Nr 88, poz. 553, ze zm.) i art. 304 § 1 k.p.k. Powierzenie drugiemu pojazdowi nie jest przestępstwem po stronie właściciela, a jego przyjęcie przestępstwem po stronie użytkownika. Nie ma mowy o zawinieniu nie tylko kryminalnym, ale nawet wykroczeniowym zarówno powierzającego, jak i użytkownika pojazdu. W kwestionowanych przepisach chodzi o, zabezpieczony sankcją za wykroczenie, obowiązek wskazania, komu został powierzony pojazd do kierowania lub używania w oznaczonym czasie, a nie o obowiązek zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa czy też nawet wykroczenia. Innymi słowy, kwestionowane przepisy sta-

tuują obowiązek wskazania okoliczności faktycznej. Wskazanie na żądanie uprawnionego organu, komu właściciel lub posiadacz pojazdu powierzył pojazd do kierowania lub używania w oznaczonym czasie, nie przesądza o ewentualnej odpowiedzialności wskazanej osoby za wykroczenie drogowe utrwalone przez urządzenie rejestrujące (fotoradar). (...) Obowiązek statutowany w art. 78 ust. 4 p.r.d. nie polega na wskazaniu sprawcy wykroczenia, ale osoby, której właściciel lub posiadacz powierzył pojazd do kierowania lub używania w oznaczonym czasie. Informacja o powierzeniu pojazdu osobie najbliższej nie jest tożsama z informacją o tym, kto prowadził lub używał pojazd w chwili popełnienia wykroczenia drogowego utrwalonego przez urządzenie rejestrujące (fotoradar). Wskazanie przez właściciela lub posiadacza pojazdu, na żądanie uprawnionego organu, że powierzył on ten pojazd do kierowania lub używania w oznaczonym czasie osobie najbliższej, w żadnym razie nie przesądza jeszcze o odpowiedzialności za wykroczenie drogowe utrwalone przez urządzenie rejestrujące (fotoradar) (...). W praktyce osoba najbliższa, po powierzeniu jej pojazdu przez właściciela lub posiadacza, wcale nie musi nim kierować i w związku z tym wykluczone jest popełnienie przez nią utrwalonego przez fotoradar wykroczenia, gdyż powierzyła pojazd innej osobie, pojazd został jej skradziony itd. W końcu mogą też wystąpić okoliczności, które – mimo faktycznego naruszenia przez osobę najbliższą przepisów ruchu drogowego – nie pozwolą na przypisanie jej odpowiedzialności za wykroczenie, np. z uwagi na działanie w stanie wyższej konieczności (art. 16 k.w.)”.

Z tych powodów Trybunał stwierdził, że ingerencja ustawodawcy w ochronę życia rodzinnego przez kwestionowane przepisy jest niezbędna, przydatna i proporcjonalna, a ponadto nie narusza istoty ochrony życia rodzinnego.

Mając powyższe na względzie, Trybunał zauważa, że w analizowanej skardze i w wyrokach Trybunału w sprawie P 27/13 i K 3/13 zachodzi identyczność zaskarżonej normy prawnej, sformułowanych zarzutów, a także przywołanych podstaw. Wydanie orzeczenia jest więc zbędne z uwagi na wystąpienie przesłanki *ne bis in idem*.

Okoliczność ta jest – w myśl art. 77 ust. 3 pkt 4 ustawy o TK – podstawą odmowy nadania analizowanej skardze konstytucyjnej dalszego biegu.

W związku z powyższym Trybunał postanowił jak w sentencji.